

โครงการมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2=2.63$, $df=3$, $p=0.45$, $RMSEA= 0.00$, $GFI=0.99$, $AGFI=0.97$ และ $RMR=0.01$) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าเป็นบวก มีพิสัยระหว่าง 0.57 ถึง 0.87 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. มาตรฐานการประเมินโครงการเมื่อนำไปใช้ประเมินงานประเมินโครงการศิลปหัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555 พบว่า การประเมินโครงการมีมาตรฐานด้านความเหมาะสม ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับดี ส่วนมาตรฐานด้านผู้ประเมิน อยู่ในระดับพอใช้ โดยผู้ประเมินให้คะแนนผลการประเมินในทุกมาตรฐานสอดคล้องกัน

4. ผลการประเมินการใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ พบว่า มาตรฐานการประเมินโครงการมีความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุม และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนา, มาตรฐาน, ประเมินโครงการ

Abstract

The purpose of this research is 1) to study and synthesize the program evaluation standards 2) to construct and inspect the quality of program evaluation standards 3) to test the usage of the program evaluation standards 4) to evaluate the usage of the program evaluation standards. The researcher conducted literature review on program evaluation standards in Thailand and overseas, participated in a focus group discussion, assessed the propriety with connoisseurship, constructed validity confirmed by factor analysis. The researcher applied meta-evaluation to arts and crafts project at Kalasin Primary Educational Service Area Office 3 in 2012. Then evaluated the program evaluation standards for feasibility, accuracy and propriety. The results are:

1. The constructed program evaluation standards comprise 5 standards, 35 indicators: 1) Propriety standard, 9 indicators 2) Utility standard, 9 indicators 3) Feasibility standard, 3 indicators 4) Accuracy standard, 12 indicators 5) Evaluators standard, 5 indicators.

2. All program evaluation standards are of quality. Content validity ratio (CVR) at 0.80–1.00 range. Propriety average at 3.90–5.00. Construct validity confirmed by factor analysis. The program evaluation standards model is fit with empirical data of experienced educational program evaluations ($\chi^2=2.63$, $df=3$,

$p=0.45$, $RMSEA= 0.00$, $GFI=0.99$, $AGFI=0.97$, $RMR=0.01$) . The factor loading is positive, and at .01 significant level with a range between 0.57 and 0.87.

3. The results of the program evaluation standards when applied to the arts and crafts project at Kalasin Primary Educational Service Area Office 3 in 2012 are at good level for Propriety standard, Feasibility standard, Utility standard, and Accuracy standard, while Evaluators standard is at a fair level. The evaluators show no discord in awarding scores in all standards.

4. The evaluation results of the usage of the program evaluation standards for feasibility, accuracy and propriety are at high level.

Keyword : A Development, Standards, Programs Evaluation

บทนำ

การประเมินโครงการมีบทบาทสำคัญในการช่วยตัดสินคุณค่าของกระบวนการหรือวิธีการดำเนินงานตามโครงการ และการบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินงานตามโครงการ ซึ่งการประเมินโครงการจะช่วยให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินคุณค่าของโครงการ สำหรับการประเมินโครงการนั้นผู้ประเมินจะเลือกรูปแบบการประเมินที่เหมาะสม กับลักษณะของโครงการ ซึ่งสิ่งที่ผู้ประเมินจะต้องคำนึงถึง คือ การดำเนินการประเมินตามหลักการประเมินที่ดี หรือ อีกนัยหนึ่งคือเป็นไปตามมาตรฐานการประเมิน เพราะการประเมินก็เหมือนกิจกรรมในวิชาชีพอื่นๆ ที่อาจจะทำได้ดีหรือไม่ดีก็ได้ การประเมินย่อมมีหลายสิ่งหลายอย่างที่อาจจะเกิดความผิดพลาดได้ เช่น ให้ความสำคัญกับบางประเด็นน้อยเกินไป กำหนดเกณฑ์ที่ไม่เหมาะสม ออกแบบไม่รัดกุม ใช้เครื่องมือโดยไม่ได้ตรวจสอบความเที่ยง ทำสัญญาไม่ชัดเจน ผู้มีส่วนร่วมมีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) บุคลากรในโครงการไม่ให้ความร่วมมือ ผู้มีส่วนร่วมในโครงการปกปิดข้อเท็จจริง หรือแม้กระทั่งสารสนเทศไม่ถูกต้อง (Stfflebeam and Shinkfield, 2007 : 650)

เพื่อสร้างความมั่นใจในคุณภาพของงานประเมิน ผู้ประเมินจะต้องทำการประเมินตามแนวทางที่อยู่ภายใต้มาตรฐานการประเมิน ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินสามารถตรวจสอบและสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินการประเมิน และเพื่อผลักดันให้ผู้ประเมินได้ปฏิบัติงานประเมินที่คุ้มครองตนเองได้ สำหรับมาตรฐานการประเมินโครงการที่นักประเมินใช้เป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ คือ มาตรฐานการประเมินโครงการของคณะกรรมการร่วมพัฒนาเกณฑ์และมาตรฐาน

การประเมินสำหรับการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee On Standards for Educational Evaluation) ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรับประกันหรือทำให้มั่นใจได้ว่างานทุกอย่างที่ทำการประเมินจะมีคุณภาพ หรือเรียกว่าเป็นเครื่องรับประกันคุณภาพของงานที่ทำ นอกจากนี้ มาตรฐานยังเป็นเหมือนเครื่องมือสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันของผู้ที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกัน อย่างไรก็ตามมาตรฐานที่ดีย่อมสามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ตามวัฒนธรรมของแต่ละแห่ง (อรทัย อาจฉ่ำ, 2550 : 50) ซึ่งหลักการที่เห็นร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติในวิชาชีพการประเมิน เห็นว่า เป็นการยากที่จะนำมาตรฐานจากวัฒนธรรมหนึ่งไปใช้กับอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เนื่องจาก มาตรฐานมีรากฐานมาจากคุณค่า และคุณค่ามีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของแต่ละที่ ฉะนั้น จึงเป็นการยากมากที่จะถ่ายโอนมาตรฐานการประเมินจากวัฒนธรรมหนึ่งมาสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง จากการประชุมขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศในการประเมิน (International Organization for Cooperation in Evaluation : IOCE) ที่เมืองลิมา ประเทศเปรู เสนอแนวทางการประเมินเพื่อให้เกิดความสำเร็จ โดยการพัฒนาและการใช้มาตรฐานในการประเมิน และควรจะทำมาตรฐานการประเมินเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของตนเอง (Russon and Love, 2003 อ้างอิงใน Arnold Love, Craig Russon, 2004 : 9) และคณะกรรมการร่วมพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า การใช้มาตรฐานการประเมินจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง เนื่องจากการพัฒนามาตรฐานของคณะกรรมการร่วมพัฒนามาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee On Standards for Educational Evaluation) คิดบนพื้นฐานของการประเมินทางการศึกษา ไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินโครงการหรือวัตถุประสงค์ของนอกระบบการศึกษา นอกจากนั้น มาตรฐานของสหรัฐอเมริกายังพัฒนาเพื่อใช้ในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ฉะนั้น การนำมาตรฐานการประเมินโครงการไปใช้นอกบริบทเหล่านี้ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนใช้ สำหรับการประเมินในประเทศอื่นๆ ควรพิจารณาอย่างระมัดระวังว่ามาตรฐานใดบ้างที่ใช้ได้กับงานประเมินของตน และไม่ควรรำนำไปใช้โดยขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ (Stufflebeam and Shinkfield, 2007 : 654-655) ดังนั้น คณะกรรมการฯ ได้แนะนำว่ากลุ่มการประเมินในประเทศอื่นๆ ควรจะเลือกพัฒนามาตรฐานของตนเองเสมือนเป็นแนวทางในการพัฒนาการประเมินให้สูงขึ้น (Stufflebeam, 1994 อ้างอิงใน Arnold Love, Craig Russon, 2004 : 6)

ดังนั้น การพัฒนามาตรฐานการประเมินโครงการ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย จึงมีความจำเป็น เพราะสังคมไทยดั้งเดิมเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม นับถือศาสนาพุทธ บรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ลักษณะสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และลักษณะการดำรงชีพ ของคนไทยส่วนใหญ่จึงมีภูมิล่อหลอมให้คนไทยแตกต่างจากคนชาติอื่น สังคมไทยมีลักษณะเฉพาะหลายประการ เช่น การมีความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่อง การมาจุติของเทพเพื่อมาเป็นผู้ปกครอง สิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้ลักษณะคนไทยมุ่งเน้นความ

จงรักภักดีต่อผู้นำชนชั้นปกครอง มุ่งเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรมตามหลักการทางศาสนาและความเชื่อ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546: 82) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับนำมาตรฐานการประเมินโครงการของคณะกรรมการร่วมพัฒนาเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินสำหรับการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee On Standards for Educational Evaluation) ประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้ในการประเมินโครงการ โดยเฉพาะการขาดจรรยาบรรณในการประเมิน เช่น การขาดสำนึกในการประเมิน การขาดวินัยในการทำงาน การไม่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้ร่วมงาน การไม่ตระหนักถึงพันธกรณีในการทำการประเมินโครงการตามข้อตกลงที่ทำไว้กับหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ การขยายผล การประเมินจนเกินความจำเป็น หรือการใช้ผลการประเมินไปในทางที่มีขอบ การขาดความเป็นอิสระในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญของการประเมินโครงการยังเกิดจากปัญหาด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ของสังคมไทย ซึ่งเป็นระบบของความเกรงใจและการให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส ซึ่งส่งผลให้เกิดอคติในการประเมินได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545: 136–138) ดังนั้น หากมีมาตรฐานการประเมินโครงการที่มีคุณภาพและครอบคลุม สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยแล้ว ย่อมทำให้เกิดความมั่นใจในผลการประเมินว่ามีความถูกต้องน่าเชื่อถือ ผู้บริหารมีความมั่นใจที่จะนำผลการประเมินไปใช้ ผลการประเมินมีความถูกต้องมากขึ้น และยังเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพมาตรฐานของการประเมินให้มีความเป็นศาสตร์มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการริเริ่มการจัดทำมาตรฐานการประเมินโครงการของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและสังเคราะห์มาตรฐานการประเมินโครงการ
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบมาตรฐานการประเมินโครงการ
3. เพื่อทดลองใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ
4. เพื่อประเมินผลการใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากมาตรฐานการประเมินโครงการที่หน่วยงานหรือองค์กรในประเทศและต่างประเทศ ได้จัดทำหรือพัฒนาขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการประเมินโครงการและการประยุกต์ใช้มาตรฐานการประเมินในบริบทของประเทศต่างๆ ได้แก่ 1) Program Evaluation Standards (PES) ของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation (ประเทศสหรัฐอเมริกา) 2) SEVAL's

Evaluation Standards (SEVAL) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ 3) The DeGEval's Standards (DeGEval) ประเทศเยอรมัน 4) The African Evaluation Guidelin (AEG) ประเทศแอฟริกา และข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประเมินหรือแนวปฏิบัติ ทางจริยธรรมสำหรับการประเมิน ได้แก่ 5) United Kingdom Evaluation Society (UKES) ประเทศอังกฤษ 6) French Evaluation Society (SFE) ประเทศฝรั่งเศส 7) Australasian Evaluation Society (AES) ประเทศออสเตรเลีย 8) Guiding Principles for Evaluation (AEA) ของ American Evaluation Association 9) จริยธรรมนักประเมิน (ฉาน ตรรกวิจารณ์) 10) จรรยาบรรณของนักประเมิน (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี) 11) จรรยาบรรณสำหรับผู้ประเมินโครงการ (นิศา ชูโต) และ 12) จรรยาบรรณของนักประเมินและนักวิจัย (เชาว์ อินใย) โดยจากพิจารณาความสอดคล้องกับกิจกรรมการประเมิน ความเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย และความสอดคล้องกับจรรยาบรรณของนักประเมิน ร่วมกับการสนทนากลุ่มจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการประเมินโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของมาตรฐานการประเมินโครงการ โดยการประเมินความเหมาะสมของมาตรฐานการประเมินโครงการด้วยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาจากค่าอัตราส่วนความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Ratio: CVR) และค่าเฉลี่ยของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ และหาความตรงเชิงโครงสร้างของมาตรฐานการประเมินโครงการ ด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยสอบถามจากผู้มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการประเมินโครงการ ทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษ และผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2, 3, 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1, 2, 3 จำนวน 178 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และดำเนินการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมาตรฐานการประเมินโครงการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินมาตรฐานการประเมินโครงการ ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ โดยนำรูปแบบการประเมินนิเทศในลักษณะประเมินผลสรุปและประเมินจากภายนอกมาประยุกต์ใช้ ในการประเมินงานประเมินโครงการ ศิลปหัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน

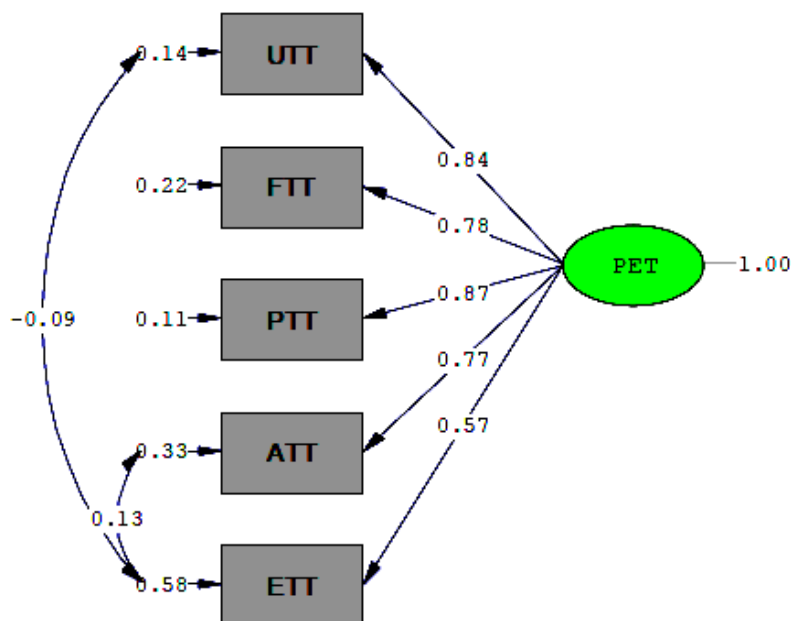
ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ โดยสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ ผู้ประเมินผลโครงการเจ้าของโครงการหรือผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการประเมินโครงการ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 70 คน เพื่อพิจารณาว่ามาตรฐานการประเมินโครงการมีความเป็นไปได้ ความถูกต้องครอบคลุม และเป็นประโยชน์เพียงใด

ผลการวิจัย

1. มาตรฐานการประเมินโครงการที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน 36 ตัวบ่งชี้ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) จำนวน 9 ตัวบ่งชี้ ด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standard) จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) จำนวน 3 ตัวบ่งชี้ ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ และ ด้านผู้ประเมิน (Evaluators Standard) จำนวน 5 ตัวบ่งชี้

2. ตัวบ่งชี้ทุกตัวในมาตรฐานการประเมินโครงการ ทั้ง 5 มาตรฐาน มีความเหมาะสม ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีค่าอัตราส่วนความตรงเชิงเนื้อหา (CVR) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าเฉลี่ย () ระหว่าง 3.90–5.00

3. มาตรฐานการประเมินโครงการ ทั้ง 5 มาตรฐาน มีความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยโมเดลมาตรฐานการประเมินโครงการมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกมาตรฐาน และโมเดลมาตรฐานการประเมินโครงการมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ($\chi^2 = 2.63$, $df=3$, $p=0.45$, $RMSEA= 0.00$, $GFI=0.99$, $AGFI=0.97$ และ $RMR=0.01$) คำนวณหาค่าประกอบมีค่าเป็นบวก มีพิสัยระหว่าง 0.57 ถึง 0.87 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังภาพประกอบ 1

Chi-Square=2.63, df=3, P-value=0.45215, RMSEA=0.000

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบมาตรฐานการประเมินโครงการ ได้องค์ประกอบจำนวน 5 มาตรฐาน ผู้วิจัยสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเรียงตามลำดับความสำคัญของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ และค่าความแปรปรวนร่วมกับองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงยืนยัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลมาตรฐานการประเมินโครงการ

อันดับ ความสำคัญ	มาตรฐาน	จำนวน ตัวบ่งชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ	ร้อยละ R^2
1	มาตรฐานด้านความเหมาะสม	9	0.87	87.00
2	มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์	6	0.84	84.00
3	มาตรฐานด้านความเป็นไปได้	3	0.78	74.00
4	มาตรฐานด้านความถูกต้อง	12	0.77	64.00
5	มาตรฐานด้านผู้ประเมิน	5	0.57	36.00

4. ผลการนำมาตรฐานการประเมินโครงการไปประเมินโครงการประเมินโครงการ ศิลปหัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555 พบว่า การประเมินโครงการมีมาตรฐานด้านความเหมาะสม ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ และด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับดี ส่วนมาตรฐาน ด้านผู้ประเมิน อยู่ในระดับพอใช้ โดยผู้ประเมินให้คะแนนผลการประเมินในทุกมาตรฐานสอดคล้องกัน ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 ผลการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ ในการประเมินโครงการศิลปะ หัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555

มาตรฐานการประเมินโครงการ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	RAI	ระดับ
1. มาตรฐานด้านความเหมาะสม	36	21.00	0.82	0.94	ดี
2. มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์	24	14.25	2.06	0.90	ดี
3. มาตรฐานด้านความเป็นไปได้	12	6.50	1.73	0.83	ดี
4. มาตรฐานด้านความถูกต้อง	48	27.50	4.12	0.90	ดี
5. มาตรฐานด้านผู้ประเมิน	20	9.75	1.71	0.89	พอใช้
รวม	140	79.00	1.80	0.90	ดี

5. ผลการประเมินผลการใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ โดยทำการสอบถามจากผู้นำมาตรฐานการประเมินโครงการไปใช้ พบว่า ความเป็นไปได้ มีความถูกต้องครอบคลุม และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($=3.96$, $S.D.=0.49$, $=4.45$, $S.D.=0.47$, $=4.01$, $S.D.=0.57$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. มาตรฐานการประเมินโครงการที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านความเหมาะสม มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านความถูกต้อง และมาตรฐานด้านผู้ประเมิน ซึ่งแตกต่างกับ Program Evaluation Standards ของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีจำนวน 4 มาตรฐาน โดยมาตรฐานที่เพิ่มขึ้นมา คือ มาตรฐานด้านผู้ประเมินแต่ทั้งนี้ใน 5 มาตรฐานยังอยู่ในกรอบของมาตรฐานการประเมินโครงการของประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการประเมินโครงการที่หน่วยงานหรือองค์กรต่างประเทศ ได้จัดทำหรือพัฒนาขึ้น 4 แนวทาง คือ 1) Program Evaluation Standards ของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation (ประเทศสหรัฐอเมริกา) 2) SEVAL's Evaluation Standards ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ 3) The DeGEval's Standards ประเทศเยอรมัน และ 4) The African Evaluation Guidlin (AEG) ประเทศแอฟริกา และข้อแนะนำสำหรับผู้ประเมินหรือแนวปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับการประเมิน 8 แนวทาง คือ 1) United Kingdom Evaluation Society ประเทศอังกฤษ 2) French Evaluation Society ประเทศฝรั่งเศส 3) Australasian Evaluation Society ประเทศออสเตรเลีย 4) Guiding Principles for Evaluation (AEA) ของ American Evaluation Association 5) จริยธรรมนักประเมิน (ฉาน ตรรกวิจารณ์ 2551, อ้างอิงใน ทศนียา บริพิศ, 2552: 77) 6) จรรยาบรรณของนักประเมิน (เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2546: 18) 7) จรรยาบรรณสำหรับผู้ประเมินโครงการ (นิศา ชูโต, 2531: 165) 8) จรรยาบรรณของนักประเมินและนักวิจัย (เชาว์ อินใย, 2553: 533) ซึ่งมาตรฐานการประเมินโครงการหรือคำแนะนำสำหรับผู้ประเมินหรือแนวปฏิบัติทางจริยธรรมสำหรับการประเมินเหล่านั้น ได้พัฒนาขึ้นมาจากมาตรฐานเดียวกัน โดยยึด Program Evaluation Standards ของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นกรอบในการพัฒนา ซึ่งมาตรฐานการประเมินโครงการของแต่ละประเทศ และมาตรฐานการประเมินโครงการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด มีทั้งการเพิ่มตัวบ่งชี้ หรือนำตัวบ่งชี้หนึ่งไปอยู่กับอีกมาตรฐานหนึ่ง และการเพิ่มคำอธิบายในมาตรฐานและตัวบ่งชี้ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมของมาตรฐานการประเมินโครงการเหล่านั้นแล้วยังคงอยู่ในกรอบมาตรฐานเดียวกัน 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility

Standard) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard)

2. จากผลการตรวจสอบคุณภาพของมาตรฐานการประเมินโครงการ ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันจากข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าน้ำหนักในมาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด เท่ากับ 0.87 รองลงมาคือ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standard) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standard) มีค่าองค์ประกอบเท่ากับ 0.84, 0.78 และ 0.77 ตามลำดับ และมาตรฐานด้านผู้ประเมิน (Evaluators Standard) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบน้อยที่สุด เท่ากับ 0.57 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบในมาตรฐาน การประเมินโครงการ ที่พัฒนาขึ้นมีความแตกต่างกับค่าน้ำหนักความสำคัญตามมาตรฐานของ The Joint Committee on Standard for Education Evaluation ประเทศสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานการประเมินโครงการของประเทศอื่นๆ ที่ให้น้ำหนักความสำคัญในมาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standard) มากที่สุด รองลงมาคือ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และมาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มาตรฐานการประเมินโครงการที่พัฒนาขึ้น พัฒนา มาจากบริบทของสังคมไทย ซึ่งคนไทยให้ความสำคัญของเอกสารหลักฐานที่เป็นสัญญาการประเมินเป็นสำคัญ ตลอดจนการดำเนินการประเมินอย่างเป็นกัลยาณมิตรกับทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา สุภาพ (2518: 149-154) ที่ได้รวบรวมค่านิยมที่สำคัญๆ ของสังคมไทยไว้ คือ เคารพผู้อาวุโส คนไทยมักจะถูกปลูกฝังให้เคารพผู้อาวุโสกว่าตั้งแต่เล็กจนโต ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความอาวุโสทางด้านอายุหรือตำแหน่งหน้าที่การงาน สอดคล้องกับกิริติ ศรีวิเชียร และคณะ (2523: 23-25) ที่สรุปและสะท้อนให้เป็นค่านิยมของคนไทยไว้ว่า คนไทยมีความเคารพนับถือผู้มีอาวุโสกว่า โดยผู้อ่อนอาวุโสต้องเคารพนับถือและแสดงกริยามารยาทอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้มีอาวุโสมากกว่า สอดคล้องกับเพ็ญแข วัจนสุนทร (2523: 32-50) ที่รวบรวมค่านิยมของคนไทย พบว่า คนไทยยกย่องผู้มีอาวุโส ครูบาอาจารย์ นักปราชญ์ ผู้รู้ สังคมไทยเคารพผู้ใหญ่และนับถือยกย่องครูบาอาจารย์เสมออบิตามารดา ยกย่องคนมีอายุ หรือผู้เฒ่าผู้แก่ เคารพวิทยุติและคุณวุฒิ และสอดคล้องกับเอกวิทย์ ณ ถลาง (2534: 56-86) ที่วิเคราะห์ลักษณะนิสัยประจำชาติของไทย พบว่า ความเกรงใจเป็นลักษณะของคนไทยที่ไม่อยากสร้างความยุ่งยากหรือความลำบากให้แก่ผู้อื่นเพื่อประโยชน์ ของตน และคนไทยยังถือว่าเป็นสมบัติผู้ดี ซึ่งในลักษณะดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ที่อยู่ในมาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) จึงทำให้มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด

3. จากการทดลองใช้มาตรฐานการประเมินโครงการ ในการประเมินงานประเมินโครงการศิลปหัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555 โดยการประยุกต์ใช้การประเมินอภิมาน จากผู้ประเมิน จำนวน 4 คน โดยใช้แบบ

ตรวจสอบรายการ สำหรับประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ พบว่า โดยรวมการประเมินโครงการมีมาตรฐานอยู่ในระดับดี โดยมาตรฐานที่มีผลการประเมินอยู่ระดับดี คือ มาตรฐานด้านความเหมาะสม มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ และมาตรฐานด้านความถูกต้อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก การดำเนินการประเมินได้ระบุช่วงเวลาในการประเมินอย่างชัดเจน การเขียนรายงานมีความชัดเจน สามารถเข้าใจได้ทุกกลุ่ม มีการเผยแพร่ผลการประเมินให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับทราบ การรายงานผลการประเมินนำเสนอข้อค้นพบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ มีการติดต่อกับผู้รับการประเมินล่วงหน้า และประเมินโดยคำนึงถึงความแตกต่างและความหลากหลายของผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนมาตรฐานด้านผู้ประเมิน มีผลการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งนี้เนื่องจาก การประเมินโครงการจัดทำโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผู้ประเมินจึงเป็นรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา และศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการติดตามและประเมินโครงการของเขตพื้นที่การศึกษา จึงต้องทำหน้าที่ เป็นผู้ประเมิน เมื่อพิจารณาตามตัวบ่งชี้ในมาตรฐานด้านผู้ประเมินแล้ว จะพบว่า ผู้ประเมินร้อยละ 90 ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผล ประสิทธิภาพในการประเมินโครงการมีน้อย ซึ่งคุณสมบัติของนักประเมินดังกล่าวอยู่ในตัวบ่งชี้ที่ 5.1 สมรรถภาพของผู้ประเมิน ประกอบกับผู้ประเมินโครงการมีหน้าที่ประจำอย่างอื่น การทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินจึงเหมือนกับเป็นหน้าที่รองหรือหน้าที่พิเศษที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา การทำการประเมินจึงไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้การกำหนดแนวทาง การประเมิน วิธีการประเมิน และเทคนิคหรือเครื่องมือที่นำมาใช้ในการประเมินยังไม่เหมาะสม ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือเป็นตัวบ่งชี้ 5.2 การทำการประเมินอย่างเป็นระบบ จึงส่งผลให้ผลการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการด้านผู้ประเมิน อยู่ในระดับพอใช้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเมินโครงการใดๆ ควรมีการพิจารณากรอบแนวทางและรูปแบบการประเมิน ให้มีความชัดเจน วางแผนการประเมินให้ครอบคลุมมาตรฐานการประเมิน โดยคำนึงถึงรายละเอียดในทุกๆ ตัวบ่งชี้ ทั้งนี้เพื่อให้การประเมินโครงการสามารถให้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อไป

2. การประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการในงานวิจัยนี้ เป็นการประเมินภายหลังการดำเนินการประเมินโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ทำให้ทราบสารสนเทศเพียงระดับของการประเมินตามมาตรฐานเท่านั้น แต่ไม่ได้ทำให้กระบวนการประเมินเป็นไปตามมาตรฐานการประเมินโครงการ ดังนั้น หากต้องการให้การดำเนินการประเมินโครงการได้มาตรฐานตามที่กำหนด ผู้ประเมินจะต้องศึกษามาตรฐานและตัวบ่งชี้ และดำเนินการประเมินตามกรอบของมาตรฐานการ

ประเมินโครงการ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนการประเมิน การดำเนินการประเมิน และการสรุปผลการประเมิน จะทำให้การประเมินครั้งนั้นๆ ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่าย

3. มาตรฐานการประเมินโครงการที่พัฒนาขึ้น เป็นมาตรฐานที่พัฒนาขึ้นภายใต้กรอบของโครงการทางการศึกษา ซึ่งใช้ผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรทางการศึกษาในการเสนอแนะแนวคิดและตรวจสอบความเหมาะสมของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ หากโครงการในลักษณะอื่นๆ ที่ไม่ใช่โครงการทางการศึกษา จะนำมาตรฐานการประเมินโครงการไปใช้ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยศึกษารายละเอียดของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสม และควรให้ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการประเมินโครงการที่อยู่นอกวงการทางการศึกษาตรวจสอบก่อน แล้วจึงนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับลักษณะโครงการ

4. จากผลการประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ ในการประเมินงานประเมินโครงการศิลปหัตถกรรมนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ปีการศึกษา 2555 ที่พบว่า มาตรฐานด้านผู้ประเมินมีคุณภาพตามมาตรฐานการประเมินโครงการ อยู่ระดับพอใช้ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการพัฒนาสมรรถภาพทางการประเมินให้กับผู้ประเมิน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะการประเมิน ตลอดจนส่งเสริมจริยธรรมทางการประเมินให้แก่ผู้ประเมิน เพื่อให้ผลการประเมินเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการสร้างแบบตรวจสอบรายการสำหรับประเมินตามมาตรฐานการประเมินโครงการ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้รูปแบบของแบบตรวจสอบรายการแบบเกณฑ์คุณภาพ (Criteria of Merit Checklist: COMlist หรือ comlist) ตามแนวทางสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1991 อ้างอิงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และวรรณิ์ เจตจำนง, 2548) สำหรับตรวจสอบรายการในการประเมิน อกิมาณงานประเมินทั่วไป ซึ่งให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานเท่าเทียมกัน ดังนั้น ควรมีการพัฒนาหรือปรับปรุงค่าน้ำหนักในแบบตรวจสอบรายการในแบบประเมินมาตรฐานการประเมินโครงการ ให้สอดคล้องกับค่าน้ำหนักองค์ประกอบเชิงยืนยันจากข้อมูลเชิงประจักษ์ของมาตรฐาน เพื่อให้ค่าคะแนนการประเมินที่ได้มีคุณภาพและสอดคล้องกับน้ำหนักความสำคัญมากยิ่งขึ้น

2. จากขอบเขตของการวิจัยที่สร้างและพัฒนาสำหรับเป็นมาตรฐานการประเมินโครงการทางการศึกษา ซึ่งใช้ผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรทางการศึกษาในการเสนอแนะแนวคิดและตรวจสอบความเหมาะสมของมาตรฐานและตัวบ่งชี้ ดังนั้น ควรนำมาตรฐานการประเมินโครงการจากการวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนามาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับเป็นมาตรฐานการประเมินโครงการลักษณะอื่นๆ ที่มีโครงการทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นหลักในการตรวจสอบและสร้างความมั่นใจในคุณภาพของงานประเมินโครงการลักษณะอื่นๆ ให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของคนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ ศรีวิเชียร และคณะ. การศึกษาเพื่อสังคมไทย. อุดรธานี, 2523.
- เชาว์ อินโย. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ทัศนียา บริพิศ. การกำกับติดตามและการประเมินผล. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2552.
- นิตา ชูโต. การประเมินโครงการ. กรุงเทพฯ : มาสเตอร์เพรส, 2531.
- เพ็ญแข วัจนสุนทร. ค่านิยมในสำนวนไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2523.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาการประเมินการศึกษา หน่วยที่ 6-10. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.
- เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2546.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- อรทัย อาจฉ่ำ. การประเมินผลเพื่อสร้างเสริมพลังอำนาจ: ทางออกที่ท้าย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2550.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. วิเคราะห์เอกลักษณ์ไทยในกระแสความเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534.
- Arnold Love and Craig Russon. Evaluation Standards in an International Context. New Direction for Evaluation. 21, (5-14), 2004.
- Stufflebeam, D.L. and Shinkfield, A.J. Evaluation Theory Models and Applications. San Francisco : John Wiley and Sons Inc, 2007.